

Cours de tibétain - sūtra de la pousse de riz - leçon 73

Suite de l'étude du sūtra que nous reprenons depuis le début. L'extrait ici couvre l'étude faite de la leçon 43 à 46.

1. Exercice de lecture

ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུ་དང་འབྲེལ་བ་རི་ལྟར་བལྟ་ཞེ་ན། །ཁམས་རྒྱལ་འདུས་
 པའི་སྤྱིར་ཉེ། །ཁམས་རྒྱལ་ལོ་གང་དག་འདུས་པའི་སྤྱིར་ཞེ་ན། །འདི་ལྟ་སྟེ། །ས་དང་། །རྩ་དང་། །མེ་དང་།
 །རླུང་དང་། །ནམ་མཁའ་དང་། །དུས་གྱི་ཁམས་རྣམས་འདུས་པ་ལས་ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་
 འབྱུང་བ་རྒྱུ་དང་འབྲེལ་བར་བལྟ་ལོ། །དེ་ལ་སའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །རྩའི་
 ཁམས་ནི་ས་བོན་རྩལ་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །མེའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྩོ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །
 །རླུང་གི་ཁམས་ནི་ས་བོན་འབྲུ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །ནམ་མཁའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་ལ་མི་སྦྱིབ་པའི་བྱ་བ་
 བྱེད་དོ། །དུས་ནི་ས་བོན་འགྱུར་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །རྒྱུ་འདི་རྣམས་མེད་པར་ས་བོན་ལས་སྐྱུ་གུ་
 མངོན་པར་འགྱུབ་པར་མི་འགྱུར་གྱི། །ནམ་ཕྱི་རོལ་གྱི་སའི་ཁམས་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ལ་དེ་
 བཞིན་དུ་རྩ་དང་། །མེ་དང་། །རླུང་དང་། །ནམ་མཁའ་དང་། །དུས་ཀྱང་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ཉེ།
 །ཐམས་ཅད་འདུས་པ་ལས་ས་བོན་འགགས་པ་ན་དེ་ལས་སྐྱུ་གུ་མངོན་པར་འགྱུབ་པར་འགྱུར་དོ། །དེ་
 ལ་སའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །དེ་
 བཞིན་དུ་རྩའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བརྒྱན་པར་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །
 །མེའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྩོ་བར་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །རླུང་
 གི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་འབྲུ་བར་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །ནམ་མཁའི་
 ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ལ་མི་སྦྱིབ་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །དུས་
 ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བསྐྱར་བའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །

Comment considère-t-on la production conditionnée externe en relation avec les conditions ? Par la combinaison des six éléments. Quels sont ces six éléments qui se combinent ? Ce sont les éléments : terre, eau, feu, vent, espace et temps qui, lorsqu'ils se combinent, permettent de considérer la production conditionnée externe en relation avec les conditions.

En cela, l'élément terre accomplit la fonction de soutenir la graine. L'élément eau accomplit la

fonction d'humidifier la graine. L'élément feu accomplit la fonction de réchauffer complètement la graine. L'élément vent accomplit la fonction de faire germer la graine. L'élément espace accomplit la fonction de ne pas obstruer la graine. Le temps accomplit la fonction de transformer la graine.

Sans ces conditions, la pousse ne se manifestera pas à partir de la graine. Mais lorsque l'élément terre extérieur est complet, et qu'il en va de même pour l'eau, le feu, le vent, l'espace et le temps - lorsque tous sont réunis et que la graine cesse, alors la pousse se manifestera.

En cela, l'élément terre ne pense pas : "Moi, j'accomplirai la fonction de soutenir la graine." De même, l'élément eau ne pense pas : "Moi, j'humidifierai la graine." L'élément feu ne pense pas : "Moi, je réchaufferai complètement la graine." L'élément vent ne pense pas : "Moi, je ferai germer la graine." L'élément espace ne pense pas : "Moi, j'accomplirai la fonction de ne pas obstruer la graine." Le temps ne pense pas : "Moi, j'accomplirai la fonction de transformer la graine."

2. Repère des particules

[ཕྱི་རོལ་+གྱི་+རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་+སར་+འགྲུང་བ་] [རྒྱུན་+དང་+འབྲེལ་བ་] [རི་ལྟར་བལྟ་] [ཞེ་+ན།] [[ཁམས་རྒྱལ་
འདུས་བ་+འི་+ཕྱིར་+ཉེ།] [[ཁམས་རྒྱལ་སོ་གང་དག་འདུས་བ་+འི་+ཕྱིར་] [ཞེ་+ན།] [འདི་ལྟ་+སྟེ།] [ས་+དང་།]
[ཚུ་+དང་།] [མི་+དང་།] [རྒྱུང་+དང་།] [ནམ་མཁའ་+དང་།] [དུས་+གྱི་+ཁམས་རྣམས་འདུས་བ་+ལས་] [ཕྱི་
རོལ་+གྱི་+རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་+སར་+འགྲུང་བ་] [རྒྱུན་+དང་+འབྲེལ་+སར་+བལྟ་འོ།]

[དེ་+ལ།] [སའི་ཁམས་+ནི།] [ས་སོན་རྟེན་བ་+འི་+བྱ་བ་བྱེད་+དོ།] [ཚུ་འི་+ཁམས་+ནི།] [ས་སོན་རྒྱན་བ་+འི་+བྱ་
བ་བྱེད་+དོ།] [མེ་འི་+ཁམས་+ནི།] [ས་སོན་ཡོངས་སུ་རྩོ་བ་+འི་+བྱ་བ་བྱེད་+དོ།] [རྒྱུང་+གི་+ཁམས་+ནི།] [ས་
སོན་འགྲུ་བ་+འི་+བྱ་བ་བྱེད་+དོ།] [ནམ་མཁའི་ཁམས་+ནི།] [ས་སོན་+ལ་+མི་སྐྱེ་བ་+འི་+བྱ་བ་བྱེད་+དོ།]
[དུས་+ནི།] [ས་སོན་འགྲུར་བ་+འི་+བྱ་བ་བྱེད་+དོ།]

[རྒྱུན་འདི་རྣམས་མེད་+སར་] [ས་སོན་+ལས་] [སྐྱུ་གུ་མངོན་+སར་+འགྲུབ་+སར་+མི་འགྲུར་+གྱི།] [ནམ་ཕྱི་རོལ་
+གྱི་+ས་+འི་+ཁམས་མ་ཚང་བ་མེད་+སར་+གྲུར་+ལ།] [དེ་བཞིན་དུ།] [ཚུ་+དང་།] [མི་+དང་།] [རྒྱུང་+དང་།]
[ནམ་མཁའ་+དང་།] [དུས་+གྲུང་+མ་ཚང་བ་མེད་+སར་+གྲུར་+ཉེ།] [ཐམས་ཅད་འདུས་བ་+ལས་] [ས་སོན་
འགགས་བ་+ན།] [དེ་+ལས་] [སྐྱུ་གུ་མངོན་+སར་+འགྲུབ་+སར་+འགྲུར་+འོ།]

[དེ་+ལ།] [སའི་ཁམས་+གྲུང་+འདི་སྟུང་དུ།] [བདག་+གིས་] [ས་སོན་རྟེན་བ་+འི་+བྱ་བ་བྱེད་+འོ་+སྟུང་དུ།] [མི་
སེམས་+སོ།] [དེ་བཞིན་དུ།] [ཚུ་འི་+ཁམས་+གྲུང་+འདི་སྟུང་དུ།] [བདག་+གིས་] [ས་སོན་བརྒྱན་+སར་
+བྱེད་+འོ་+སྟུང་དུ།] [མི་སེམས་+སོ།] [མེ་འི་+ཁམས་+གྲུང་+འདི་སྟུང་དུ།] [བདག་+གིས་] [ས་སོན་ཡོངས་སུ་

ཇོ་བར་བྱ་འོ་སྣམ་དུ། [མི་སེམས་སོ།།] [རླུང་གི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྣམ་དུ།] [བདག་གིས་] [ས་བོན་
འབྲུ་བར་བྱ་འོ་སྣམ་དུ།] [མི་སེམས་སོ།།] [ནམ་མཁའ་འི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྣམ་དུ།] [བདག་གིས་]
[ས་བོན་ལ་མི་སྲིབ་པ་འི་བྱ་བྱ་འོ་སྣམ་དུ།] [མི་སེམས་སོ།།] [དུས་ཀྱང་འདི་སྣམ་དུ།] [བདག་
གིས་] [ས་བོན་བསྐྱར་བ་འི་བྱ་བྱ་འོ་སྣམ་དུ།] [མི་སེམས་སོ།།]

3. Vocabulaire du passage du Śālistamba Sūtra

ཕྱི་རྗེས་	extérieur
ཀྱི་	particule génitive
རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་	production interdépendante, production conditionnée
རྟེན་	condition
དང་	et, avec
འབྲེལ་བ་	relation, lien
རྗེས་སྐར་	comment
བལྟ་	considérer, regarder
ཞེན་	si l'on dit, si l'on demande
ཁམས་	élément, constituant
དྲུག་	six
དྲུག་པོ་	les six
འདུས་པ་	combinaison, réunion
ཕྱིར་	raison, cause
ཏི་	particule explicative
གང་	quel, lequel
དག་	particule plurielle
འདི་ལྟ་ལྟེ་	c'est ainsi, voici
ས་	terre
མུ་	eau
མེ་	feu

ཕྱི་རྒྱུ་	extérieur
རླུང་	vent, air
ནུས་མཁའ་	espace
དུས་	temps
ནུས་སྒྲིག་	particule plurielle
ལས་	particule ablative (à partir de)
པར་	particule finale
འོ་	particule finale assertive
ལ་	particule oblique (locatif)
ནི་	particule topicalisante
ས་བོན་	graine, semence
རྟེན་པ་	soutenir, supporter
བྱ་བ་	fonction, action
བྱེད་	faire, accomplir
དོ་	particule finale assertive
ལྗང་པ་	humidifier, mouiller
ལོངས་སྤྱོད་	complètement, entièrement
དྲོ་བ་	réchauffer, chauffer
འབྲུ་བ་	germer, faire germer
མཐུན་པ་	obstruer, obscurcir
མི་	négation
འགྱུར་བ་	transformer, changer

ཕྱི་རོལ་	extérieur
མེད་པ་	absence, ne pas avoir
ལྗུ་གུ་	pousse, germe
མངོན་པར་	manifestement, clairement
འགྲུབ་པ་	accomplir, réaliser
གྲུང་	devenir
ནམ་	quand
མ་ཚང་པ་	incomplet, manquant
ཚང་	complet
དེ་བཞིན་དུ་	de même, ainsi
གྲུང་	aussi, même
ཐམས་ཅད་	tout, tous
འགགས་པ་	cesser, disparaître
ན་	particule temporelle (quand)
དེ་ལས་	de cela, à partir de cela
རྗེ་	particule finale assertive
འདི་སྟུང་དུ་	penser ainsi, se dire
བདག་	moi, je
གིས་	particule instrumentale (par)
བྱ་	faire (futur)
སེམས་	penser, esprit
སྟེ་	particule finale assertive

ཕྱི་རྗེས་	extérieur
བརྒྱན་པར་	faire humidifier
བསྐྱར་བ་	transformer (causatif)
དེ་	cela, ceci
དེ་ལ་	en cela, à ce sujet

4. Analyse grammaticale détaillée phrase par phrase

Première phrase

ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྲུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བ་ཇི་ལྟར་བལྟ་ཞེ་ན།

- ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྲུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བ་ : complément circonstanciel nominalisé - « la production interdépendante externe en relation avec les conditions ». Construction complexe : ཕྱི་རོལ་ « extérieur » + གྱི་ (génitif reliant le déterminant au déterminé) + རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྲུང་བ་ « production interdépendante » (expression composée : རྟེན་ "s'appuyer" + ཅིང་ particule conjonctive "et" + འབྲེལ་པར་ "en relation" + འབྲུང་བ་ "production") + རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བ་ « en relation avec les conditions » (རྒྱུན་ "condition" + དང་ particule conjonctive "et/avec" + འབྲེལ་བ་ "relation").
- ཇི་ལྟར་བལྟ་ : prédicat verbal - « comment considère-t-on ». Construction : ཇི་ལྟར་ « comment » (pronom interrogatif de manière) + བལྟ་ « considérer, regarder » (verbe principal).
- ཞེ་ན་ : locution interrogative - « si l'on demande, si l'on dit ». Construction : ཞེ་ « dire ainsi » + ན་ (particule conditionnelle/interrogative).

Traduction de la phrase : Comment considère-t-on la production interdépendante externe en relation avec les conditions ?

Deuxième phrase

ཁམས་བླག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཏེ།

- ཁམས་བླག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ : proposition causale - « du fait de la combinaison des six éléments ». Construction : ཁམས་བླག་ « six éléments » (ཁམས་ "élément" + བླག་ "six") + འདུས་པ་ « combinaison, réunion » (verbe nominalisé) + འི་ (génitif marquant la relation) + ཕྱིར་ « raison, cause ». La particule génitive འི་ suivie de ཕྱིར་ forme une locution causale exprimant « du fait de, à cause de ».
- ཏེ་ : particule explicative - introduit une explication qui va développer ce qui précède.

Traduction de la phrase : Par la combinaison des six éléments.

Troisième phrase

ཁམས་བླག་པོ་གང་དག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཞེ་ན།

- ཁམས་བླག་པོ་གང་དག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ : proposition interrogative causale - « du fait de la combinaison de quels six éléments ». Construction : ཁམས་བླག་པོ་ « les six éléments » (བླག་པོ་ forme emphatique de "six") + གང་དག་ « lesquels » (pronom interrogatif + དག་ particule plurielle) + འདུས་པ་ « combinaison » + འི་ (génitif) + ཕྱིར་ « raison ».
- ཞེ་ན་ : locution interrogative - « si l'on demande ».

Traduction de la phrase : Quels sont ces six éléments qui se combinent ?

Quatrième phrase

འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། རྩ་དང་། མི་དང་། རླུང་དང་། ཉམ་མཁའ་དང་། ལྷན་གྱི་ཁམས་རྣམས་འདུས་པ་ལས་ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་
འབྲེལ་པར་འབྲུང་བ་རྒྱན་དང་འབྲེལ་པར་བལྟོལ།

- འདི་ལྟ་སྟེ། : locution introductive - « c'est ainsi, voici ». Construction : འདི་ « ceci » + ལྟ་ « comme, ainsi » + སྟེ། (particule explicative).
- ས་དང་། རྩ་དང་། མི་དང་། རླུང་དང་། ཉམ་མཁའ་དང་། ལྷན་གྱི་ཁམས་རྣམས་ : sujet composé énumératif - « les éléments terre, eau, feu, vent, espace et temps ». Construction : énumération de six éléments reliés par དང་ (particule conjonctive « et »). Note : les cinq premiers éléments (ས་ རྩ་ མི་ རླུང་ ཉམ་མཁའ་) sont suivis de དང་ marquant la coordination, le dernier élément ལྷན་ est suivi de གྱི་ (génitif) reliant à ཁམས་ « élément » + རྣམས་ (particule plurielle inclusive).
- འདུས་པ་ལས་ : complément circonstanciel d'origine - « à partir de la combinaison ». Construction : འདུས་པ་ « combinaison » + ལས་ (particule ablatif exprimant l'origine, la source).
- ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྲུང་བ་རྒྱན་དང་འབྲེལ་པར་ : complément d'objet indirect - « la production interdépendante externe en relation avec les conditions » (même construction que dans la première phrase).
- བལྟོལ། : prédicat verbal avec particule finale - « on considère ». Construction : བལྟོལ་ « considérer » + འོ། (particule finale assertive).

Traduction de la phrase : Voici : à partir de la combinaison des éléments terre, eau, feu, vent, espace et temps, on considère la production interdépendante externe en relation avec les conditions.

Cinquième phrase

དེ་ལ་སའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ།

- དེ་ལ་ : locution adverbiale de lieu/circonstance - « en cela, à ce sujet ». Construction : དེ་ « cela » + ལ་ (particule oblique marquant le lieu ou la sphère d'action).
- སའི་ཁམས་ནི་ : sujet topicalisé - « l'élément terre ». Construction : ས་ « terre » + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ནི་ (particule topicalisante mettant l'accent sur le sujet).
- ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་ : complément d'objet direct nominalisé - « la fonction de soutenir la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + རྟེན་པ་ « soutenir » (verbe nominalisé) + འི་ (génitif reliant à) + བྱ་བ་ « fonction, action ».
- བྱེད་དོ། : prédicat verbal avec particule finale - « accomplit ». Construction : བྱེད་ « faire, accomplir » + དོ། (particule finale assertive).

Traduction de la phrase : En cela, l'élément terre accomplit la fonction de soutenir la graine.

Sixième phrase

ཚུའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་ལྷན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ།

- ཚུའི་ཁམས་ནི་ : sujet topicalisé - « l'élément eau ». Construction : ཚུ་ « eau » + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ནི་ (particule topicalisante).
- ས་བོན་ལྷན་པའི་བྱ་བ་ : complément d'objet direct nominalisé - « la fonction d'humidifier la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + ལྷན་པ་ « humidifier » + འི་ (génitif) + བྱ་བ་ « fonction ».
- བྱེད་དོ་ : prédicat verbal - « accompli ».

Traduction de la phrase : L'élément eau accomplit la fonction d'humidifier la graine.

Septième phrase

མེའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྫོ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ།

- མེའི་ཁམས་ནི་ : sujet topicalisé - « l'élément feu ». Construction : མེ་ « feu » + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ནི་ (particule topicalisante).
- ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྫོ་བའི་བྱ་བ་ : complément d'objet direct nominalisé - « la fonction de réchauffer complètement la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + ཡོངས་སུ་ « complètement » (adverbe intensif) + རྫོ་བ་ « réchauffer » + འི་ (génitif) + བྱ་བ་ « fonction ».
- བྱེད་དོ་ : prédicat verbal - « accompli ».

Traduction de la phrase : L'élément feu accomplit la fonction de réchauffer complètement la graine.

Huitième phrase

རླུང་གི་ཁམས་ནི་ས་བོན་འབྱུང་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ།

- རླུང་གི་ཁམས་ནི་ : sujet topicalisé - « l'élément vent ». Construction : རླུང་ « vent » + གི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ནི་ (particule topicalisante).
- ས་བོན་འབྱུང་བའི་བྱ་བ་ : complément d'objet direct nominalisé - « la fonction de faire germer la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + འབྱུང་བ་ « germer, faire germer » + འི་ (génitif) + བྱ་བ་ « fonction ».
- བྱེད་དོ་ : prédicat verbal - « accompli ».

Traduction de la phrase : L'élément vent accomplit la fonction de faire germer la graine.

Neuvième phrase

ནམ་མཁའི་ཁམས་ནི་ས་བོན་ལ་མི་སྐྱབ་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ།

- ནམ་མཁའི་ཁམས་ནི་ : sujet topicalisé - « l'élément espace ». Construction : ནམ་མཁའ་ « espace » (composé : ནམ་ "ciel" + མཁའ་ "espace") + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ནི་ (particule

topicalisante).

- ས་བོན་ལ་མི་སྐྱབ་པའི་བྱ་བ་ : complément d'objet direct nominalisé - « la fonction de ne pas obstruer la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + ལ་ (particule oblique marquant le point d'incidence de l'action) + མི་ (négation) + སྐྱབ་པ་ « obstruer » + འི་ (génitif) + བྱ་བ་ « fonction ».
- བྱེད་དོ་ : prédicat verbal - « accompli ».

Traduction de la phrase : L'élément espace accompli la fonction de ne pas obstruer la graine.

Dixième phrase

དུས་ནི་ས་བོན་འགྱུར་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ།

- དུས་ནི་ : sujet topicalisé - « le temps ». Construction : དུས་ « temps » + ནི་ (particule topicalisante).
- ས་བོན་འགྱུར་བའི་བྱ་བ་ : complément d'objet direct nominalisé - « la fonction de transformer la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + འགྱུར་བ་ « transformer, changer » + འི་ (génitif) + བྱ་བ་ « fonction ».
- བྱེད་དོ་ : prédicat verbal - « accompli ».

Traduction de la phrase : Le temps accompli la fonction de transformer la graine.

Onzième phrase

རྒྱུ་གུ་མཐོན་པར་འགྲུབ་པར་ས་བོན་ལས་སྐྱ་གུ་མཐོན་པར་འགྲུབ་པར་མི་འགྱུར་གྱི།

- རྒྱུ་གུ་མཐོན་པར་འགྲུབ་པར་ : complément circonstanciel négatif - « sans ces conditions ». Construction : རྒྱུ་ « condition » + འདི་ « ces » (démonstratif) + རྣམས་ (particule plurielle) + མཐོན་པར་ « absence » (verbe négatif nominalisé) + ར་ (particule finale indiquant la manière ou la circonstance).
- ས་བོན་ལས་ : complément d'origine - « à partir de la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + ལས་ (particule ablativale exprimant l'origine).
- རྐྱ་གུ་ : sujet - « la pousse ».
- མཐོན་པར་འགྲུབ་པར་ : proposition verbale nominalisée - « se manifester ». Construction : མཐོན་པར་ « manifestation, clairement » (adverbe) + འགྲུབ་པར་ « accomplir, réaliser » + ར་ (particule finale).
- མི་འགྱུར་གྱི་ : prédicat verbal négatif avec connecteur adversatif - « ne se produira pas, mais ». Construction : མི་ (négation) + འགྱུར་ « devenir, se produire » + གྱི་ (particule génitive utilisée ici comme connecteur adversatif introduisant une opposition avec la proposition suivante).

Traduction de la phrase : Sans ces conditions, la pousse ne se manifesterà pas à partir de la graine ; mais...

Douzième phrase

ནམ་ཕྱི་རོལ་གྱི་སའི་ཁམས་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ལ་དེ་བཞིན་དུ་ཚུ་དང་། མེ་དང་། ལྷང་དང་། བམ་མཁའ་དང་། དུས་ཀྱང་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ཏེ།

- ནམ་ཕྱི་རོལ་གྱི་སའི་ཁམས་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ལ་ : proposition temporelle-conditionnelle - « lorsque l'élément terre extérieur est devenu complet ». Construction : ནམ་ « quand » (particule temporelle) + ཕྱི་རོལ་གྱི་ « extérieur » (ཕྱི་རོལ་ "extérieur" + གྱི་ génitif) + ས་ « terre » + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + མ་ཚང་བ་ « incomplet » (མ་ négation + ཚང་བ་ "complet") + མེད་པ་ « absence » (double négation = affirmation : "absence d'incomplétude" = "complet") + ར་ (particule finale) + གྱུར་ « devenir » + ལ་ (particule conjonctive/oblique connectant cette proposition à la suite).
- དེ་བཞིན་དུ་ : locution adverbiale - « de même, ainsi ». Construction : དེ་བཞིན་ « ainsi, de même » + དུ་ (particule directionnelle).
- ཚུ་དང་། མེ་དང་། ལྷང་དང་། བམ་མཁའ་དང་། དུས་ཀྱང་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ཏེ་ : proposition coordonnée - « et qu'il en va de même pour l'eau, le feu, le vent, l'espace et le temps ». Construction : énumération des éléments (ཚུ་ མེ་ ལྷང་ བམ་མཁའ་) reliés par དང་ « et », puis དུས་ « temps » + ཀྱང་ (particule d'emphase « aussi ») + མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ (même construction que ci-dessus) + ཏེ་ (particule explicative connectant à la suite).

Traduction de la phrase : Lorsque l'élément terre extérieur est complet, et qu'il en va de même pour l'eau, le feu, le vent, l'espace et le temps...

Treizième phrase

ཐམས་ཅད་འདུས་པ་ལས་ས་བོན་འགགས་པ་ན་དེ་ལས་ལྷུ་གུ་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ།

- ཐམས་ཅད་འདུས་པ་ལས་ : complément circonstanciel d'origine - « à partir de la réunion de tous ». Construction : ཐམས་ཅད་ « tous » + འདུས་པ་ « combinaison, réunion » + ལས་ (particule ablative).
- ས་བོན་འགགས་པ་ན་ : proposition temporelle - « lorsque la graine cesse ». Construction : ས་བོན་ « graine » + འགགས་པ་ « cesser, disparaître » + ན་ (particule temporelle « lorsque, quand »).
- དེ་ལས་ : complément d'origine - « à partir de cela, de là ». Construction : དེ་ « cela » + ལས་ (particule ablative).
- ལྷུ་གུ་ : sujet - « la pousse ».
- མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ་ : prédicat verbal composé - « se manifesterà, sera réalisée ». Construction : མངོན་པར་ « manifestement » (adverbe) + འགྲུབ་པ་ « accomplir, réaliser » + ར་ (particule finale) + འགྱུར་ « devenir » (auxiliaire marquant le futur) + རོ་ (particule finale assertive).

Traduction de la phrase : Lorsque tous sont réunis et que la graine cesse, alors la pousse se manifesterà à partir de cela.

Quatorzième phrase

དེ་ལ་སའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ།།

- དེ་ལ་ : locution adverbiale - « en cela, à ce sujet ».
- སའི་ཁམས་ཀྱང་ : sujet avec emphase - « l'élément terre aussi ». Construction : ས་ « terre » + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ཀྱང་ (particule d'emphase « aussi, même »).
- འདི་སྟམ་དུ་ : locution de citation de pensée directe - « pensant ainsi, se disant ». Construction : འདི་ « ainsi » + སྟམ་ « penser » + དུ་ (particule directionnelle formant avec སྟམ་ une expression équivalente à l'ouverture d'un guillemet pour la pensée directe).
- བདག་གིས་ : agent (sujet pensant) - « par moi, je ». Construction : བདག་ « moi » + གིས་ (particule instrumentale/ergative marquant l'agent).
- ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་ : contenu de la pensée - « j'accomplirai la fonction de soutenir la graine ». Construction : ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་ « la fonction de soutenir la graine » (même construction que précédemment) + བྱ་ « faire » (forme future/volitive) + འོ་ (particule finale assertive).
- སྟམ་དུ་ : clôture de la citation de pensée - « ainsi (pensant) ».
- མི་སེམས་སོ་ : prédicat verbal négatif - « ne pense pas ». Construction : མི་ (négation) + སེམས་ « penser » + སོ་ (particule finale assertive).

Traduction de la phrase : En cela, l'élément terre ne pense pas : « Moi, j'accomplirai la fonction de soutenir la graine. »

Quinzième phrase

དེ་བཞིན་དུ་ཚུའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བཟླ་པར་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ།།

- དེ་བཞིན་དུ་ : locution adverbiale - « de même, ainsi ».
- ཚུའི་ཁམས་ཀྱང་ : sujet avec emphase - « l'élément eau aussi ». Construction : ཚུ་ « eau » + འི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ཀྱང་ (particule d'emphase).
- འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བཟླ་པར་བྱའོ་སྟམ་དུ་ : citation de pensée - « (pensant) ainsi : moi, je ferai humidifier la graine ». Construction : འདི་སྟམ་དུ་ (ouverture de citation) + བདག་གིས་ « par moi » (agent) + ས་བོན་ « graine » + བཟླ་པར་ « humidifier » (forme causative de ཟླ་པ་) + བྱ་ « faire » (futur) + འོ་ (particule assertive) + སྟམ་དུ་ (clôture de citation).
- མི་སེམས་སོ་ : prédicat verbal négatif - « ne pense pas ».

Traduction de la phrase : De même, l'élément eau ne pense pas : « Moi, j'humidifierai la graine. »

Seizième phrase

མའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྟམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྩོ་བར་བྱའོ་སྟམ་དུ་མི་སེམས་སོ།།

- མེདེ་ཁམས་ཀྱང་ : sujet avec emphase - « l'élément feu aussi ». Construction : མེ་ « feu » + རི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ཀྱང་ (particule d'emphase).
- འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ཡོངས་སུ་ངོ་བར་བྱའོ་སྣམ་དུ་ : citation de pensée - « (pensant) ainsi : moi, je réchaufferai complètement la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + ཡོངས་སུ་ « complètement » + རྫོག་ « réchauffer » + ར་ (particule finale) + བྱ་ « faire » (futur) + འོ་ (particule assertive).
- མི་སེམས་སོ་ : prédicat verbal négatif - « ne pense pas ».

Traduction de la phrase : L'élément feu ne pense pas : « Moi, je réchaufferai complètement la graine. »

Dix-septième phrase

རླུང་གི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་འབྱ་བར་བྱའོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་སོ།།

- རླུང་གི་ཁམས་ཀྱང་ : sujet avec emphase - « l'élément vent aussi ». Construction : རླུང་ « vent » + གི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ཀྱང་ (particule d'emphase).
- འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་འབྱ་བར་བྱའོ་སྣམ་དུ་ : citation de pensée - « (pensant) ainsi : moi, je ferai germer la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + འབྱ་བ་ « germer » + ར་ (particule finale) + བྱ་ « faire » (futur) + འོ་ (particule assertive).
- མི་སེམས་སོ་ : prédicat verbal négatif - « ne pense pas ».

Traduction de la phrase : L'élément vent ne pense pas : « Moi, je ferai germer la graine. »

Dix-huitième phrase

ནམ་མཁའའི་ཁམས་ཀྱང་འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ལ་མི་སློབ་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་སོ།།

- ནམ་མཁའའི་ཁམས་ཀྱང་ : sujet avec emphase - « l'élément espace aussi ». Construction : ནམ་མཁའ་ « espace » + རི་ (génitif) + ཁམས་ « élément » + ཀྱང་ (particule d'emphase).
- འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ལ་མི་སློབ་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྣམ་དུ་ : citation de pensée - « (pensant) ainsi : moi, j'accomplirai la fonction de ne pas obstruer la graine ». Construction : ས་བོན་ལ་ « à la graine » (oblique) + མི་སློབ་པའི་བྱ་བ་ « la fonction de ne pas obstruer » + བྱ་ « faire » (futur) + འོ་ (particule assertive).
- མི་སེམས་སོ་ : prédicat verbal négatif - « ne pense pas ».

Traduction de la phrase : L'élément espace ne pense pas : « Moi, j'accomplirai la fonction de ne pas obstruer la graine. »

Dix-neuvième phrase

དུས་ཀྱང་འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བསྐྱར་བའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་སོ།།

- དུས་ཀྱང་ : sujet avec emphase - « le temps aussi ». Construction : དུས་ « temps » + ཀྱང་ (particule

d'emphase).

• འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བསྐྱར་བའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྣམ་དུ་ : citation de pensée - « (pensant) ainsi : moi, j'accomplirai la fonction de transformer la graine ». Construction : ས་བོན་ « graine » + བསྐྱར་བ་ « transformer » (forme causative de འགྱུར་བ་) + འི་ (génitif) + བྱ་བ་ « fonction » + བྱ་ « faire » (futur) + འོ་ (particule assertive).

• མི་སེམས་སོ་ : prédicat verbal négatif - « ne pense pas ».

Traduction de la phrase : Le temps ne pense pas : « Moi, j'accomplirai la fonction de transformer la graine. »

5. Traduction littérale

Comment considère-t-on que la production interdépendante externe est en relation avec les conditions ? Par la combinaison des six éléments. Quels sont ces six éléments qui se combinent ? C'est ainsi : à partir de la combinaison des éléments terre, eau, feu, vent, espace et temps, on considère que la production interdépendante externe est en relation avec les conditions.

En cela, l'élément terre accomplit la fonction de soutenir la graine. L'élément eau accomplit la fonction d'humidifier la graine. L'élément feu accomplit la fonction de réchauffer complètement la graine. L'élément vent accomplit la fonction de faire germer la graine. L'élément espace accomplit la fonction de ne pas obstruer la graine. Le temps accomplit la fonction de transformer la graine.

Sans ces conditions, la pousse ne se manifestera pas à partir de la graine ; mais lorsque l'élément terre extérieur est complet, et qu'il en va de même pour l'eau, le feu, le vent, l'espace et le temps - lorsque tous sont réunis et que la graine cesse, alors la pousse se manifesterà à partir de cela.

En cela, l'élément terre ne pense pas : « Moi, j'accomplirai la fonction de soutenir la graine. » De même, l'élément eau ne pense pas : « Moi, j'humidifierai la graine. » L'élément feu ne pense pas : « Moi, je réchaufferai complètement la graine. » L'élément vent ne pense pas : « Moi, je ferai germer la graine. » L'élément espace ne pense pas : « Moi, j'accomplirai la fonction de ne pas obstruer la graine. » Le temps ne pense pas : « Moi, j'accomplirai la fonction de transformer la graine. »

6. Traduction littéraire

ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་པ་ཇི་ལྟར་བསྟུན་ཞེ་ན། ལམས་རྒྱག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ལམས་རྒྱག་པོ་གང་དག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། རྩ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། རྣམ་མཁའ་དང་། ཏུས་ཀྱི་ལམས་རྣམས་འདུས་པ་ལས་ཕྱི་རོལ་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་པར་བལྟའོ། །

En quoi la production interdépendante extérieure dépend-elle de conditions ? Elle en dépend du fait de la combinaison des six éléments ལམས་རྒྱག་འདུས་པ་. Quels sont ces six éléments qui se combinent ? La terre ས་, l'eau རྩ་, le feu མེ་, l'air རླུང་, l'espace རྣམ་མཁའ་ et le temps ཏུས་. C'est en cela que l'on considérera que la production interdépendante extérieure dépend de conditions རྒྱུན་དང་འབྲེལ་པ་.

དེ་ལ་སའི་ལམས་ནི་ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །རྩའི་ལམས་ནི་ས་བོན་རྩན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །མེའི་ལམས་ནི་ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྩོ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །རླུང་གི་ལམས་ནི་ས་བོན་འབྲུ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །རྣམ་མཁའི་ལམས་ནི་ས་བོན་ལ་མི་སྐྱབ་པའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །ཏུས་ནི་ས་བོན་འགྱུར་བའི་བྱ་བ་བྱེད་དོ། །

L'élément terre a pour fonction de porter རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་ la graine ; l'élément eau a pour fonction d'humidifier རྩན་པའི་བྱ་བ་བྱེད་ la graine; l'élément feu a pour fonction d'échauffer རྩོ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་ la graine ; l'élément air a pour fonction d'ouvrir འབྲུ་བའི་བྱ་བ་བྱེད་ la graine ; l'élément espace a pour fonction de ne pas gêner མི་སྐྱབ་པའི་བྱ་བ་བྱེད་ la graine ; quant au temps, il a pour fonction de transformer འགྱུར་བའི་བྱ་བ་བྱེད་ la graine.

རྒྱུན་འདི་རྣམས་མེད་པར་ས་བོན་ལས་རྩུ་གུ་མངོན་པར་འགྱུར་པར་མི་འགྱུར་གྱི། རྣམ་ཕྱི་རོལ་གྱི་སའི་ལམས་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ལ་དེ་བཞིན་དུ་རྩ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། རྣམ་མཁའ་དང་། ཏུས་ཀྱང་མ་ཚང་བ་མེད་པར་གྱུར་ཏེ། རྣམས་ཅད་འདུས་པ་ལས་ས་བོན་འགགས་པ་ན་དེ་ལས་རྩུ་གུ་མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་རོ། །

Sans ces conditions, la graine ne manifestera pas de germe. Mais lorsque l'élément terre extérieur ne fait pas défaut et que, de même, l'eau, le feu, l'air, l'espace et le temps ne manquent pas མ་ཚང་བ་མེད་པ་, il résulte de toutes ces conditions réunies འདུས་པ་ que lorsque la graine cesse འགགས་པ་ d'exister en tant que telle, le germe émerge.

དེ་ལ་སའི་ལམས་ཀྱང་འདི་སྟུམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་རྟེན་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟུམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །དེ་བཞིན་དུ་རྩའི་ལམས་ཀྱང་འདི་སྟུམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བརྩན་པར་བྱའོ་སྟུམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །མེའི་ལམས་ཀྱང་འདི་སྟུམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ཡོངས་སུ་རྩོ་བར་བྱའོ་སྟུམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །རླུང་གི་ལམས་ཀྱང་འདི་སྟུམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་འབྲུ་བར་བྱའོ་སྟུམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །རྣམ་མཁའི་ལམས་ཀྱང་འདི་སྟུམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་ལ་མི་སྐྱབ་པའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟུམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །ཏུས་ཀྱང་འདི་སྟུམ་དུ་བདག་གིས་ས་བོན་བསྐྱུར་བའི་བྱ་བ་བྱའོ་སྟུམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །

Or, l'élément terre ne vient pas à penser qu'il remplit la fonction de porter la graine ; l'élément eau ne vient pas à penser qu'il remplit la fonction d'humidifier la graine ; l'élément feu ne vient pas à penser qu'il remplit la fonction d'échauffer la graine ; l'élément air ne vient pas à penser qu'il remplit la fonction d'ouvrir la graine ; il ne vient pas à l'idée de l'élément espace qu'il accomplit l'action de ne pas gêner la graine ; et le facteur temps n'a pas davantage la pensée qu'il remplit la fonction de transformer la graine.¹

1 Traduction de Philippe Cornu

